

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶ ποῖοι τρόποι διαλέξεω εἶναι ὠφελιμώτεροι εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας.

Ἀφ' ἧ ἀπνεύθησα καὶ ἔδειξα τὰς εὐφόρους τῶ τῶ ἐπαλέγεσθαι, καιρὸς εἶναι πῶρ νὰ εἰπῶ καὶ ποῖοι ἄπο αὐτὰς εἶναι καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιτηδειότεροι εἰς ἐμπέδωσιν καὶ εὐσαφήσιν τῆς ἀληθείας· τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τῆς εὐλέξεως. Ἐμὴν λοιπὸν μὲ φαίνεται ὅτι ὁ καλλίτερος ἄπο αὐτὰς ὅλων εἶναι ὁ καὶ τῆς γῆμα συλλογιστικὸν, ὁπότεν γίνεται κατὰ κανόνας, καὶ ἡμπορῆν νὰ τὸ εὐακολαθῆσεν ἕως τὸ τελευταῖον συμπέρασμα, χωρὶς νὰ μεταβῆν εἰς τὸν ἐκτὸς γῆματος· ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὄντας ὅλαι αἰ προτάσεις προσδιορισμῶν καὶ σαφεῖς, καὶ ἀμέσως συνημῶν, καὶ μία ἄπο τῶ ἄλλων εὐρητημῶν, ἔπεται μὲ εἷνα μικρὸν κύκλον ἐπιχειρημάτων, νὰ φθάνῃν εἰς τὸ τέλος, ὅπῃ ἔχει νὰ δείξῃ ὅτι ἐνικήθη τὸ εἷνα, ἢ τὸ ἄλλο μέρος.

Ὅμως καὶ τὸν τῶ τῶ, ὅπῃ κοινότερον τὸν μεταχειρίζονται, τολμῶ νὰ εἰπῶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ χειρότερος ἄπο ὅλων εἰς τὸ νὰ εὐσαφήσῃ τῶ ἀλήθειαν· ἐπειδὴ μὲ τὸ νὰ ἀπερνῆν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ἐκτὸς γῆματος ἴσια ἴσια ὁπότεν φθάνῃν εἰς τὸν δεσμὸν, εὐ νὰ εἰπῶ ἔτσι, τῶ ζητήματος, ὅλαι τὰ καὶ τῆς γῆμα ἐπιχειρήματα, ὅπῃ εἰς αὐτὸ προτίθενται, δεῖ εἶναι ἄλλο ἢ εἷνα μία ἀνώφελης προεὐρασκῆ, καὶ μία ὀχληρὰ ἐπανάληψις προτάσεων, αἰ ὁποῖαι ὅλαι καταστῆν χεδὸν εἰς τὸ ἴδιον πῶγμα, καὶ αἰ ὁποῖαι ἡμπορῆσαν νὰ εὐληφθῆν αἰ εὐλασότεραι εἰς μίαν, ἢ δύο (1)· καὶ μὴ ἐπιτρέπωντας εἰς τὸν ἐνισάμνον,

(1) Ἀνίσως παραδείγματος χάριν δέλωντας νὰ κάμω εἷνα-

ἄρα εἷς μόνον ἐκτὸς χήματος, τὸ σπύκονεν τὴν δύναμιν τὴν ἐπαναλαμβανήν, ὅπως ἤμπορεσε νὰ εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐπόθεσίν τε, καὶ ἀναγκάζεται νὰ παρῶχωρῇ παρὸ τῆς νὰ νικηθῇ. Τὸ ἴδιον λέγομεν καὶ περὶ τῆς κατὰ χεῖρας ἀκαδημαϊκῆς, ἔξω μόνον ὅτι εἰς αὐτὸν λείπει καὶ ἡ ἀνώφελης ὄχλησις τῆς συλλογισμῶν.

Μὰ ἡθελεν εἶπῃ ἴσως τινὰς, ὅτι αὐταὶ αἱ διαλέξεις πῶρα δὲν γίνονται διὰ νὰ ἀνακαλύψω τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ γυμνάζωνται οἱ νέοι, καὶ νὰ βεβαιώνονται εἰς τὰς ἀληθείας, ὅπως ἀνεκάλυψαν, ἢ

σιν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἡθελα εἶπῃ 1) ὅτι ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς δὲν ἤμπορεῖ μὲ κανένα ἐπιχείρημα νὰ ἀποδειχθῇ. λοιπὸν μία τέτοια ἐπόθεσις εἶναι ψευδής. 2) ὅτι τὰ ἐπιφερόμενα ἐπιχειρήματα εἶναι ἄλλα ἐσωτερικά, καὶ ἄλλα ἔξωτερικά, ὅμως καὶ τὰ τε καὶ ἐκεῖνα εἶναι ἀνώφελη. λοιπὸν ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς μὲ κανένα ἐπιχείρημα δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ. 3) Τὰ ἐσωτερικά ἐπιχειρήματα εἶναι ἢ ἐκ τῆς προτέρων, ἢ ἐκ τῆς ὑσέρων· ἀλλὰ μὴν ἡ ψυχὴ μήτε ἐκ τῆς προτέρων, μήτε ἐκ τῆς ὑσέρων ἀποδείχεται ἀθάνατος. λοιπὸν τὰ ἐσωτερικά ἐπιχειρήματα εἶναι ἀνώφελη. 4) τὰ ἐπιχειρήματα ἐκ τῆς προτέρων ἀρρῦονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν φύσιν τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ μὴν ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς δὲν σιμᾶγεται, ὅτι εἶναι ἀθάνατος. λοιπὸν ἐκ τῆς προτέρων τὸ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ. 5) διιχνεῖζονται, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπλή, καὶ ἀπὸ τῆς σιμᾶγεται, ὅτι εἶναι ἀθάνατος· ἀλλὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀπλή δὲν βεβαιώνεται κατ' ἑσῶνα ζόπον. λοιπὸν μήτε ὅτι εἶναι ἀθάνατος. 6) ἡ ἀπλότης τῆς ψυχῆς σιμᾶγεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς νοεῖν, ἀλλὰ μὴν εἰς τὴν νόσον δὲν ἐπιτετα ἀναγκαῖως ἡ ἀπλότης. λοιπὸν δὲν βεβαιώνεται ὅτι εἶναι ἀπλή· ἀν' ἔλεγα ἔτσι, ἡθελα κάμη ἔξ ἐπιχειρήματα, καὶ με αὐτὰ ἄλλο δὲν ἡθελα εἶπῃ, παρὰ ὅτι ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς κακῶς σιμᾶγεται ἀπὸ τὴν ἀπλότητα τῆς, καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς νοεῖν, χωεῖς νὰ ἐπιφέρω ἀκόμη κάμημίαν δᾶξιν. Ἀλλὰ καὶ πόσαι ἐπιχειρήσεις κατὰ χήμα συλλογιστικὸν δὲν ἀποφαίνονται κατὰ τὸν ἴδιον ζόπον, καὶ χειρότερα ἀκόμη (τὸ ἔστι χωεῖς ἀποδείξιν) τὰ ἴδια παράγματα· αἱ ὅποια ἤμπορεσαν νὰ πείσωσαν κατ' ἑσῶνα εἰς εἷς διάστημα μικρότερον ἀπὸ τὸ τοῦτο!

ὅτι νὰ δίδεν ὑπόπειραν εἰς ἄλλας ἐκείνας, ὅπῃ ἔμα-
θον· τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ δὲχθεῖμεν, πάντοτε αὐτὸ τὸ
χῆμα φαίνεται ἀχρηστον καὶ ἀνώφελές ὡς πρὸς τὸν πρῶ-
τον σκοπὸν, δεῖ τὸν ὅποιον ἐπικροήθησαν αἱ διαλέ-
ξεις· ὅσον δὲ δεῖ τὸν δεύτερον, θέλομεν ἐξετάσει τὴν
ἀφέλειάν τε εἰς τὸ ἐπόμενον Κεφάλαιον.

Αἱ διαλέξεις, ὅπῃ γίνονται μετὰ χῆμα διαλόγου καὶ
τὸν τρόπον, ὅπῃ ἐμεταχειρίζετο ὁ Σωκράτης (τὰ ὅ-
ποις εὐείσομεν πολλά παραδείγματα εἰς τὸν Πλά-
ωνα), τὰ ἐστὶ μετὰ ἐρωτήσεις συνεχεῖς, εἰς τὰς ὅ-
ποίας ὁ ἐναντίος ἀναγκάζεται νὰ ἀποκρίνεται ἀλλε-
παλλήλως, καὶ νὰ ἀποκρίνεται σφικτὰ σφικτὰ, ἢ τὸν
ἀφίνεν νὰ πηγαινῆ πλέον ἐλεύθερα, καθὼς βλέπο-
μεν εἰς τὰ φιλοσοφικὰ συγγράμματα τῆς Κικέρωνος,
καὶ καθὼς ἀκολουθεῖ συχνὰ καὶ εἰς τὰς συμναστροφάς,
αὐτὸς ὁ ἄλλος ἢ θέλον ἐἶναι χρησιμώτατος εἰς τὸ νὰ
γνωσθῆ ἢ ἀληθεῖα, αὐτὸν ἦτον δυνατὸν νὰ φυλάττην
οἱ διαλεγόμενοι μετὰ ἀκρίβειαν εἰς ὅλον τὸν διάλογον
τὰς κανόνας, ὅπῃ ἐκθέσαμεν εἰς τὸ πρῶτον Κεφά-
λαιον, χωρὶς νὰ παρεκτρέπωνται ὑπὸ τὸ πρὸκειμέ-
νον, ἢ μετὰ ὀχληρὰς παρεκβάσεις, ἢ μετὰ ἐρωτήσεις ὑ-
παλλήλως, ὅπῃ ἀναφύονται κάθε ὀλίγον, καὶ ἀνίσως
αἱ κραυγαὶ καὶ αἱ φωναὶ καὶ ἡ ἀνυπομονησία τὰ νὰ ἀ-
κρίβη τὰς λόγους τὰ ἄλλας, καὶ ἡ ὀπιθυμία τὰ νὰ προ-
βάλη τὰς ἐδικὰς τε, δὲν ἔκαμνε συχνὰ τὰς διαλεγό-
μενους νὰ μὴ ἠμπορῶν μῆτε νὰ λύσεν τὸ ζήτημα,
μῆτε νὰ καταλαμβάνεν τί λέγει ὁ ἄλλος, καὶ τί ὁ
ἄλλος.

Μοίει λοιπὸν ὑπὸ τὰς διαφόρους ἄλλους, ὅπῃ ἀκο-
λυθεῖν εἰς τὰς διαλέξεις τὴν σήμερον, νὰ εἶναι καλ-
λίτερος εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας ὁ δικαιότερος, ὁ ἐ-
στὶν ἐκείνος, ὅπῃ μεταχειρίζονται εἰς τὰ κριτήρια· ἐ-
πειδὴ ὅντας ἐλεύθερος καθύλακτος ὑπὸ τὰς διαλεγόμενους
νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὰς πρῶτας δημηγορίας τε ὅλας τὰς
λόγους τε, χωρὶς νὰ ἀντικοπῆ, καὶ εἰς τὰς δευτέρας νὰ
ἀποκριθῆ εἰς ὅλας τὰς ἐνστάσεις, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ
λύσεν

ἄνευ τῶσον ἄπὸ τὸ εὔα, ὅσον καὶ ἄπὸ τὸ ἄλλο μέρος, εἶναι εὐκόλον νὰ προσδιορισθῇ καὶ ἡ φύσις τῶ ζητήματος καὶ τὸ βάρος τῶ λόγων, τῶσον τῶ εὔος, ὅσον καὶ τῶ ἄλλας μέρας. Διὰ τῶτο εἰς ὅλας τὰς κείσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι πολλὰ ἀναγκαῖον νὰ γνωρίζηται ἡ ἀλήθεια, ἐπρόκειναν τῶτον τὸν τρόπον τῆς διαλέξεως, καὶ τὸν ἀκολουθεῖν, εἴτε διὰ ζωσῆς φωνῆς, εἴτε ἐγγράφως.

Ἀληθινὰ αἱ τέχναι τῆς Ρητορικῆς κάμνεν κάρμιναν φεραὴ καὶ διὰ μέσθ τῶτε τῶ τρόπον τῶς κειτὰς νὰ ἀπατηθῆται, καὶ νὰ ἀποφασίζεν πρὸς βοήθειαν ἐκείνθ, ὅπῃ ἔχει τὸ ἀδικον, εἰς τρόπον ὅπῃ ἤθελε φωνῆ, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀνακαλεσθῇ τὸ σύστημα τῶ Ἀρείθ πάγθ τῶ Ἀθιωῶν, ἄπὸ τὸν ὁποῖον ἦτον ἐξωρισμῶν κάρθε ἴχνος τῆς Ρητορικῆς Τέχνης· μ' ὅλον τῶτο αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἐλάττωμα τῆς μεθόδθ, ἀπὸ τῶ ὁποῖαν ἠμπορεῖν νὰ ἐξωρισθῆν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀπάται, καθὼς ἀπὸ τὸν Ἀρειον πάγον, ἀλλὰ ἡ τῶ μέρας ἐκείνθ, ὅπῃ δὲν εἶναι ἰκανὸν νὰ ἀνακαλύψῃ, καὶ νὰ ἐμπαίξῃ αὐτὰς πὰς ἀπάτας τῶ ἐναντίθ, ἡ τῶ κειτῶ, ὅπῃ ἀφίνονται νὰ ἀπατηθῆται ἀπὸ αὐτῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ Διαλέξεων ἰδίων εἰς γύμνασιν
τῶν μέων.

Αἱ διαλέξεις, ὅπως γίνονται εἰς τὰ Σχολεῖα διὰ γύμνασιν τῶν νέων, μ' ὅλον ὅπως ἤμπορῶν καὶ διαφόρων ἔοπας νὰ εἶναι ὠφελίμοι, ἐγὼ ὅμως ἀμφιβάλλω, αἰσῶς καθὼς τὰς μεταχειρίζονται οἱ ὀρεμπότεροι, ἤμπορῶν νὰ προξενήσῃ ὅλον ἐκείνο τὸ ὄφελος, ὅπως ὑπόχονται.

Διὰ τί ἐγὼ δέρισκω ἀληθινὰ ὠφελιμώτατον νὰ συνηθίζῃ οἱ νέοι νὰ προβάλλῃ με σαφιλύσαν καὶ ἀκρίβειαν τὰς ἀληθείας, ὅπως ἐγνώρισαν, καὶ ἀφ' ἧς τὰς προβάλλῃ πιστῆς λογῆς, νὰ ἰξέρῃ νὰ τὰς ἀποδείχῃ ἀκρίβως· εὕρισκω προσέτι ὠφελιμώτατον καὶ τὸ νὰ συνηθίσῃ διὰ νὰ ἤμπορῶν νὰ γνωρίζῃν εὐκόλως τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ ψευδοσυλλογισμῶν, ὅπως ἤθελε τὰς προβληθῆ, εἴτε εἰς τὴν ἀμφιβολίαν τῶν ὄρων ἤθελε κρύπτηται, εἴτε εἰς τὴν ἀοριστίαν, εἴτε καὶ ὅπως ἀλλῶς ἤμπορεῖ νὰ δῦρεθῆ· ἀλλὰ δὲν καταλαμβάνω διὰ ποίαν αἰτίαν νὰ συνηθίζῃ νὰ τὸ κάμνῃν τῆς εἰς χῆμα συλλογιστικόν, τὸ ὁποῖον, ἀφ' ἧς εὐγενὲς ἀπὸ τὸ Σχολεῖον, δὲν θέλῃ τὸ μεταχειρισθῆ ἴσως ποτὲ εἰς ὄλιγας τῆς ζωῆς (ἐπειδὴ δὲν ἰξέρῃ εἰς ποίαν συλλογισμῶν, ἢ συνομιλίαν τιμίαν καὶ δῶν ὑποκειμένων τὰ ζητήματα, ὅπως ἀναρῶνται κάθε στιγμή, καὶ μεταχειρίζονται, διὰ νὰ συγκροτῆν τὴν ὀμιλίαν, τὰ πραγματεύονται με συλλογισμῶν, ἢ με τὸ σύμφημι, ἀπόφημι, διαρῶ, δέχομαι τὴν μείζονα, ἢ τὴν ἐλάττωνα, καὶ τὰ τοιαῦτα), καὶ νὰ μὴ συνηθίζῃ νὰ τὸ κάμνῃν καὶ τὸν ἔοπον, ὅπως ἔχῃ νὰ μεταχειρίζονται εἰς ὄλιγας τῆς ζωῆς.

Ὁμολογῶ ὅτι εἶναι καλὸν νὰ μάθῃ τις νὰ ἰ-
Elem. di Filos. T. II. L

ξέρη δὲ νὰ κάμνη εἰς καιρὸν χρείας εἴα συλλογισμὸν ὀρθόν, ἢ εἴα ἐνθύμημα, ἢ εἴα δίλημμα, ὅταν ἤμπορῇ νὰ χρησιμώσῃ δὲ νὰ εὔρῃ τὸν δεσμὸν εἰς ζητήματος, ἢ νὰ θεωμαζόσῃ εἴα ἐναντίον, ὅπῃ παχίζει νὰ εὔγῃ ἀπὸ τῶν ὑπόθεσίν τε, καὶ νὰ θεωπλανῶται εἰς ματαίως λέξεις. Θέλω μάλιστα προσέτι γὰ εἶναι καλὰ συνειδησμός δὲ νὰ ἀποδίδῃ εὐκολα μίαν ὀρθὴν δὲ κρίσιν, ὅχι τὴν κατ' εἶδος, ἢ καὶ γῆμα, τὴ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ, ὅπῃ μίαν φοράν ἐματὰ χειρίζοντο εἰς ὅλα τὰ πράγματα, δὲ νὰ τὰ καλύπτῃ (σκοτίζειν) ὅλα, ἀλλὰ ἐκείνῳ, ὅπῃ ἤμπορῇ νὰ χρησιμώσῃ δὲ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τὸ κύριον ἐλάττωμα μιᾶς προτάσεως, τῆς ὁποίας οἱ ὅροι, ἢ δὲν θεωλαμβάνεν τὰς ὀρθὰς καὶ ἀνεκτέσας ιδέας, ἢ ἐκλαμβάνονται εἰς ἕκτασιν θεωμαστέραν, ἢ ὀλιγωτέραν ἀπὸ ἐκείνῳ, ὅπῃ ἀπαιτεῖ ἢ ὑπόθεσις. Ὡφελεῖ προσέτι νὰ μάθῃ καὶ τὰς ἀληθεῖς κανόνας τῶν διαλέξεων τῶν λεγομένων καὶ γῆμα, καὶ νὰ πειραθῇ καὶ μερικὰ ἀδειγμάτα καὶ δὲ νὰ μὴ τὰς φαίνονται ξένα, ὅταν τὰς τύχῃ γὰ τὰ ἀκτέσεν, καὶ νὰ ἰξέρῃ νὰ τὰ μεταχειρίζονται ὅπῃ τὸ καλεῖ ἡ χρεία.

Ὅμως νὰ τὰς θεωμοίξεν εἰς τὸ νὰ διαλέγονται παντοτινὰ καὶ γῆμα, καὶ νὰ ἀνάγῃν εἰς τὸτο κάθε ὀπισθίῳ, μὲ φαίνεται ὅτι βλάπτει θεωμαστέρον ὅπῃ ὀφελεῖ.

Ἐπειδὴ πρῶτον ὅλος ὁ καιρὸς, ὅπῃ ἐξοδῶν εἰς τὸ γὰ ἐπιμαθεῖν, καὶ νὰ ἐναχοληθῇν εἰς τὰς τέτοιαις διαλέξεις, πηγαίνει χαμῶς, καὶ ἀφαιρεῖται ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς τὸ μεταξύ ἤμπορῶσαν νὰ μάθῃν· καὶ μῆτε ἔχεται λόγος νὰ εἰπῶμεν, ὅτι τὸτο τὰς συνηθίζει εἰς ἐκείνα ὅπῃ ἕμαθῶν· δὲ τί τὸτο ἤμπορῶν νὰ τὸ ἀποκτήσῃν μὲ τῶν συχνῶν ἐπανάληψιν καὶ μελέτῳ, ἢ δὲ μέσῃ τῶν διαλέξεων, ὅπῃ γίνονται καὶ ἄλλον τρόπον, αἱ ὁποῖαι χρειάζονται ὀλιγώτερον καιρὸν εἰς ἀδασκασίῳ.

Β'. Ἐπειδὴ ὁ ἐπιστήμιος πρέπει καὶ τὸ συνηθῆσαι
νὰ

να κρατῆ τὸ ἀδυνατώτερον μέρος τῆς θέσεως, ἔπεται
να παχίζη να τὸ διαφροντόση με ἐπιχειρήματα φαι-
νόμηναι καὶ ψεύδῃ· ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια δὲν ἔμπορεῖ να
εὔρεθῆ εἰς δύο προτάσεις ἀντιφατικὰς, καθὼς εἶναι
τὸ ἐνισαμνῆ καὶ ἀπολογεμνῆ, ὡδὲ ἢ εἰς τὴν μίαν,
ἢ εἰς τὴν ἄλλαν· ὅθεν συνηθίζει ἀνεπαιθήτως να
εἶναι σοφιστικὸς, ὡδολογιστὴς, καὶ ψεύστης.

Γ'. Ο' ἀπολογεμνός, ἐπειδὴ μίαν πρότασιν ἀπαξ
ὡδεδεδεγεμνῆ, δὲν ἔμπορεῖ πλέον μήτε να τὴν ἀ-
καυαλέση, μήτε να τὴν διαιρέση, μήτε να τὴν ἀρνη-
θῆ, καὶ μήτε ἔμπορεῖ εἰς μίαν σειραν συλλογισμῶν να
προῖδῆ πῶς καυαντὰ μίαν τέτοια πρότασιν, συνηθίζει
κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἀπὸ φόβον πῶς ὅτι ὁ ἐναντίος ἔμ-
πορεῖ να κακομεταχειρεθῆ τὴν ὡδωχώρησίν τε, να
εἶναι ὑπόπτως εἰς κάθε λέξιν, να κάμνη ὅσον ὀλι-
γώτερον ἔμπορεῖ ὡδωχώρησιν, καὶ αὐτὴν με φόβον καὶ
ῥόμον, να κάμνη χιλίας διασολὰς ψυχρὰς, ἐκεῖ ὅ-
πῃ δὲν εἶναι κάμμία χρεία, να ἀποφάσκη πολλακίς
τὰ ἀροδηλότατα, τὰ ὁποῖα ὅλα εἶναι ἀποτελέσματα
τῆς διαβοήτης κανόνος τῆς καὶ χῆμα διαλέξεως, ὅπῃ
λέγει, σπανίως σύμφασκε, συχνάκίς διαίρει, πάντο-
τε ἀτόφασκε.

Δ'. Ἐπειδὴ εἰς τὰς πικύτας διαλέξεις ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον ὁ καθ' αὐτὸ σκοπὸς τῆς μαχομνῶν εἶναι ὁ-
χι τὸ να ἔξετάσων καὶ να εὔρων τὴν ἀλήθειαν, ἀλ-
λὰ να νικήσων, ἔπεται ὅπῃ καὶ ὁ εἷας καὶ ὁ ἄλλος
εἰς πῶς να βάνων τὴν δυνάμιν τε, καὶ ὁποῖος ἀπὸ
τῆς δύο τύχη να καταβάλῃ τὸν ἐναντίον τε, να νομί-
ζη ὅτι ἔχει καὶ δίκαιον, καὶ να ἀλαζονεύεται χωεῖς
να σοχάζεται ἀραγε ἀπὸ ἐδικλύτε δυνάμιν ἐνίκη-
σων, ἢ ἀπὸ ἀδυναμίας τῆς ἐναντίας, με ἀλήθειαν, ἢ
με ἀπάτην, με ἰχυρὰς ἀποδείξεις, ἢ με σοφίσμα-
τα, με λόγον, ἢ με κραυγὰς· τὸ ὁποῖον μάλιστα ἀ-
κολαθεῖ, ὅποταν δὲν μάχονται παρρησία εἰς ὑπο-
κείμενα, ὅπῃ ἔμπορῶν να πῶς διδύθων εἰς τὰς δια-
λέξεις τε, να πῶς δείχνων τὰς παρεκτροπὰς τε, καὶ

να τὰς κατέχεν εἰς τὴν ἀθεϊαν ὁδοί· ὅθεν μήτε ἠμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ πόσα ἀξιώματα ψόδῃ, πόσα συμπεράσματα ἡμαρτημύα, καὶ ἐνὶ λόγῳ πόσας ἀτοπίας ἠμπορῶν νὰ συλλάβεν μὲ τῆτον τὸν ἔσῳπον εἰς τὸν νῦντες, πόσοι οἱ παιωνίζοντες ἔσῳπαιχοι, ὅσον καὶ οἱ συῖξοφοί τὰς ἀκροαταί, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς ἀκρίβους διακρίσεως, ῥέπεν φυσικὰ εἰς τὸ νὰ δίδεν τὰ δίκαια εἰς ἐκείνον, ὅπῃ νικᾷ.

Ὅθεν ἐπιτέμνωντας ἐκεῖνα, ὅπῃ πῶρὶ τέτῃ ἕως ἐδῶ εἶπα, λέγω ὅτι ἐμύα μὲ φαίνεται ὠφελιμωτέρα γύμνασις τῆν νέων παρῶτον, νὰ τὰς ἐναχολῶν εἰς ἀδιάκοπον ἐπανάληψιν ἐκείνων, ὅπῃ ἔμαθαν· ἐπειδὴ μὲ τῆτο ἐντυπώνονται καλὰ εἰς τὸν νῦντες, καὶ ἠμπορῶν εὐκόλα νὰ τὰ ἀνακαλέσεν, καὶ νὰ τὰ μεταχειριθῶν εἰς καιρὸν χείας.

2 Νὰ τὰς ἀναγκάζεν νὰ δίδεν λόγον ἀκριβῆ διατὸ κάθε παρῶγμα· ἐπειδὴ ἔττι ὄχι μόνον τὰ μαθητῶν μὲ θεμέλιον, ἀλλὰ ἠμπορῶν, καὶ νὰ τὰ δείξεν καὶ εἰς ἄλλας, αὐτὴν κάμη χεία.

3 Νὰ τὰς συνηθίζεν νὰ ἠμπορῶν εἰς εἷα ζήτημα ἀεπεπλεγμύον νὰ δέισκην τὸν ἀληθινὸν δεσμόντη, καὶ νὰ τὸ ἀναλύεν εἰς ἐλαχίστας ὀρας, τῆτ' ἔσιν εἰς εἷα ἐνθύμημα, ἢ εἷα συλλογισμὸν, ἢ εἷα ἐπιχείρημα.

4 Νὰ τὰς παροτείνεν συχνὰ ἐνστάσεις εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ ἔμαθαν, πότε διατὸ συλλογισμῶν, πότε χωρὶς συλλογισμῶν, καὶ ἀπὸ κάμημίαν φορὰν καὶ διατὸ σοφισμάτων, διατὸ νὰ συνηθίζεν νὰ λύεν εὐκόλα κάθε δυσκολίαν, καὶ νὰ ἰξούρην νὰ δέισκην εἰς τὰς ψόδεις, ἢ φαινομύας, ἢ ἀπιθανῶνς ἐπιχειρήσεις τὸ κύριον ἐλάττωμα, ὅπῃ εἰς αὐτὰς κρύπτεται, καὶ τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν, διατὸν ὁποῖαν παρέπει νὰ ἀπορρίπτωνται.

5 Νὰ τὰς συνηθίζεν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ φιλονεικῶν ἀναμεταξύτῃς· ὅμως καὶ τὸν ἔσῳπον, ὅπῃ εἶναι πῶρῳότερον εἰς χεῖσιν, καὶ παρέπει νὰ μαθῶν

ᾠσιμώτερον, δείχνωντάς τας εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ὄχι
 μοναχὰ τὴν τάξιν, ὅπῃ πρέπει νὰ τηρήσων, ἀλλὰ νὰ
 φθάσων συυτομώτερα εἰς τὸ ὀρθὸν συμπέρασμα, ἀλ-
 λά καὶ τὸν τρόπον, ὅπῃ πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται
 ἀλλὰ νὰ φιλονεικῶν, καθὼς ἀρμόζει εἰς ἀνθρώπους χρι-
 σοθήσεις.

6 Νὰ τὰς γυμνάζων ἀπὸ κάμμίαν φορὰν καὶ εἰς τὰς
 καὶ γῆμα συλλογιστικὸν ἀγαλέξεις, ὅμως ᾠσιμώτερον
 ἀλλὰ νὰ γνωρίζων εἰς τὶ συώσαται, ἀλλὰ ἀλλὰ νὰ τὰς
 τὸ κάμειν αὐτὸ μίαν παντοτινὴν ἀχολίαν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΖΟΣ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῶν δημοσίων διαλέξεων, ὅπως γίνονται εἰς ἀπόπειραν τῶν νέων.

Καθὼς εἰς τὰς κατὰ μέρος διαλέξεις, ἔγωγε καὶ εἰς ἐκείνας, ὅπως γίνονται δημοσίᾳ εἰς ἀπόπειραν τῶν νέων, δευτέρω ἢ αὐτῶν ἡ κοινὴ μέθοδος εἶναι ἡ ὠφελιμωτέρα. ἐγὼ βλέπω ὅτι ἐκλέγναι τὸ πολὺ πολὺ δύω, ἢ τρία ζητήματα, καὶ εἰς αὐτὰ μόνον γυμνάζονται πολὺν καιρὸν καὶ ἐντοσάτω ἀφίνον, καὶ πολλάκις λησμονεῖν ὅλα τὰ ἐπίλοιπα καὶ πολλάκις φοραῖς ἐκεῖνος, ὅπως τὸς γυμνάζει, ἀναγκάζεται νὰ κάμῃ μόνος τε τὰς διαφόρους ἀποκρίσεις, ὅπως ἀπαιτῶνται εἰς τὰς διαφόρους ἐνστάσεις, ὅπως ἡμπορεῖν νὰ τὸς κάμῃ ἐπάνω εἰς τὰς προκειμένας ὑποθέσεις· εἰς τὸν ὅσον ὅπως ἡ ἀξιότης τῶν ἀπολογημάτων δευτέρω μῦει εἰς ἄλλο, ἢ εἰς τὸ νὰ τὰς μάθῃ καὶ λέξιν ἀπὸ μνήμης.

Ἐπαιεῖται τῶν ἀπολογημάτων ἡ ταχύτης εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ νὰ ἀποδίδῃ ἐν καιρῶν τὰς ἀντικείμενας ἀποκρίσεις· ὅμως καὶ εἰς τὸν ἢ ἀξιότης εἶναι ἀμφίβολος· διὰ τὸ ἐγὼ ἐγγώρῃσα εἶνα, ὅπως ἔλαβε μίαν φοράν ἐπαίνους μεγαλωτάτους δι' αὐτὸ τὸν ὅσον, ὅπως δευτέρω ἦτον ἀξιὸς κατ' ἐξοχίαν τὸν ὅσον νὰ τὸς ἀπολαύσῃ.

Αὐτὸς ἦτον εὖος πνεύματος τὸσον νεώτερος, ὅπως τυχαίων τὰς τε νὰ κάμῃ μίαν τέτοιαν ἀτάξιν, ὁ δὲ διδάσκαλος τε ὄντας πληροφορημένος, ὅτι αὐτὸς δευτέρω ἦτον ἰκανὸς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ κἀνὴν ἐπιχείρημα ὅχι μόνον ἐκ τῶν προχείρων, ἀλλὰ μήτε καὶ ἀνίσως τὸ ἐμαύθαιον ἀπὸ πολὺν καιρὸν προτιότερα, καὶ τὸ ἐσερέονε καλά εἰς τὴν μνήμην τε μὲ μυσίας ἐπαναλήψεις, ἀπεφάσισε νὰ προετοιμάσῃ ὁ ἴδιος πολλὰς μῦας προτιότερα ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ νὰ τὸν βάλῃ νὰ τὰ ἀποδίδῃ ἀπὸ

ὑπὸ εἴα εἴα μὲ ἀνεκλάλητον ὑπομονῶν· καὶ πλησιάζοντας ὁ καιρὸς τῆς διαλέξεως, νὰ παρακαλέσῃ τὰς φίλους, ὅπως ἐκλέχθῃσαν διὰ νὰ κάμνῃ τὰς ἐνστάσεις, ὄχι μόνον νὰ τὰς ἀνακοινώσῃ τὰ ἐπιχειρήματα, ὅπως ἔπρεπε νὰ μεταχειροῦσθῃ, (τὸ ὅποιον δὲν εἶναι τὸσον σπασίον) ἀλλὰ νὰ μάθῃν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰ ἐπιχειρήματα, ὅπως αὐτὸς τὰς ἐδίδε, καὶ νὰ τὰ ἀποσηθίσκῃ· τὸ ὅποιον εἶναι τὸ σπαινώτερον πράγμα, ὅπως ἐσάθῃ εἰς τὸν κόσμον. Λοιπὸν τί ἀκολουθεῖ; οἱ ἐπιστάμφοι, ἀφ' ἧς συνέλαβον τὴν εἴνοιαν, δὲν ἤμπορῶσαν νὰ ξεχάσθῃν καὶ τὴν ὕλην τῆς λέξεως. Ὁ καλὸς ἀπολογισμὸς, ὁ ὅποιος δὲν ἦτον ἔσπος νὰ ἀφήσῃ μῆτε μίαν κεραίαν ὑπὸ τὰς λέξεις τε, ἐπαναλαμβάνει προχειρότατα καθεὶ ἐπιχείρημα, καὶ τὴν εἴνοιαν τῆς ἀποδείξεως, ὅμως μὲ λέξεις πολλὰ διαφορετικὰς, τῶν ἐστὶ μὲ ἐκείνας, ὅπως εἶχον ἀποσηθίσαι τὸσον καιρὸν προηγήτερα. Οἱ ἀκροαταί, οἱ ὅποιοι δὲν ἴξδραν τὸ γρόμμον, βλέπωντάς τον νὰ σφουδονίζῃ τὸσον ἐλύθερα καθεὶ ἐπιχείρημα, καὶ νὰ τὸ ἐκθέτῃ μὲ διαφορετικὰ ὄρα· τὸν ἐκοίταζαν μὲ θάμβος, καὶ ὅλοι οἱ κύκλω ἀειτάμφοι τῶν ἑκαμῶν κρότους μεγαλωτάτους, εἰς καιρὸν ὅπως ὁ καλὸς νέος ἐσέκυνταν τεταπεινωμένος καὶ κατηχυμῶς διὰ μίαν τέτοιαν δόξαν, ἴξδραντας πόσον ἦτον ἀξίος τῆς τοιούτων κρότων.

Καθὼς ἤμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ μὲ τῆτον τὸν ἔσπον ὅπως ὁ μεγαλύτερος παπαγάλος νὰ κάμῃ τὴν πλέον διγλωσσικωτέραν ἐπίδειξιν, ἔτι καὶ ἤμπορεῖ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ὅπως εἴας νέος ὁ πλέον ἀξιώτερος, ὅπως δὲν θέλει νὰ μεταχειροῦθῃ αὐτὰς τὰς τέχνας, νὰ συγχιθῇ, καὶ νὰ μείνῃ κατηχυμῶς· καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀκολουθήσῃ μίαν φοράν τῆτο εἰς εἴα, ὁ ὅποιος ἐσπέδασεν ὅλα τὰ πράγματα μὲ μέγαλιν ἐπιμέλειαν. Ἀνάμεσα εἰς τὰς ἄλλας θέσεις ἐπεχειροῦθῃ νὰ διαφροντήσῃ καὶ ἐκείνῳ τῶ Βοερχαβίε, ὅπως ἐπεπόλαξε τότε κοινῶς εἰς τὰς Φυσικὰς, ὡς τῆς ἴσης διαχύσεως τῶ πυρὸς καὶ τὰ ἡχητήματα. Ἡ πείρα, ὑπὸ τῆς ὁ-

ποίαν ὁ Βοερχάβιος συνάγει αὐτῷ τῷ δόξαν εἶναι
 τῆτο, ὅπῃ αὐτὸ τεθεῖν εἰς εἷς εἷς οἰκίσκον διάφορα σώμα-
 τα, ὅμοια εἰς τὸ χῆμα, καὶ ἴσα τὸ μέγεθος, ὅμως
 διάφορα κατὰ τὴν εἴαν καὶ ποιότητα, διάφοροι, φέρει-
 πείν, κύλινδροι ὅμοιοι, εἷας ἀπὸ ξύλον, ἄλλος ἀπὸ
 πέτραν, ἄλλος ἀπὸ σίδηρον, κτ. καὶ κρεμασθῆ εἰς τῷ
 μέσῳ αὐτῶν εἷς θερμόμετρον, καὶ ὀλίγον καιρὸν,
 ἀφ' ἧς λαμοραθῆ εἰς αὐτὰ καὶ ἴσοσαθμίαν τὸ πῦρ,
 πλησιάζοντας εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὸ θερμόμετρον,
 δεῦν δείχνει καμμίαν ἀλλοίωσιν· σημεῖον, ἔλεγχον, ὅτι
 αὐτὰ τὰ σώματα, μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι διάφορα εἰς τὴν
 πυκνότητα, ὄντας ὅμως ὅμοια εἰς τὸν ἄγκον, ἔλαβε
 καθένα ἴσον βαθμὸν τῆ πυρός. Λοιπὸν ὁ εἰσαμέ-
 νος ἄρχισε νὰ πολεμῆ τὸ ἴδιον συμπέρασμα τῆ Βοερ-
 χαβίε, ὅπῃ ἐσυμάζεν ἀπὸ τῷ πείραντε, εἰς τὸ ὀ-
 ποῖον ἐθεμελιώνετο ὅλη ἡ θέσις, λέγοντας ὅτι αὐτῇ
 ἡ πείρα δείχνει ὅτι κάθε εἷς ἀπὸ αὐτὰ τὰ σώμα-
 τα ἐδέχθη ἀπὸ τὸ πῦρ, ὅσον μέρος ἤρμοζεν εἰς τῷ
 φύσιντε, ὄχι ὅμως καὶ ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ πρέπει νὰ
 εἶναι ἴσον εἰς ὅλα· καὶ τὶ αὐτὸ εἰς τὸ σίδηρον, καὶ
 δείγματος χάριν, ἠρμόζεν 12 βαθμοὶ, εἰς τὸν ὑ-
 δράργυρον 10, εἰς τῷ πέτραν 8, καὶ εἰς τὸ ξύλον 6,
 ἡ ποσότης τῆ πυρός θέλει εἶναι διαφορετικὴ εἰς ὅλα
 αὐτὰ· ὡς τὸσον ἔχοντας καθένα ὅσον μόνον ἠρμόζει
 εἰς τῷ φύσιντε, πλησιάζοντας εἰς αὐτὰ τὸ θερμό-
 μετρον, δεῦν θέλει εἶναι καμμία αἰτία μήτε ὁ ὑδράρ-
 γυρος νὰ μεταδώσῃ εἰς ἐκεῖνα ἀπὸ τὸ ἐδικόντε πῦρ,
 μήτε ἐκεῖνα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸ ἐδικόντε· ὅθεν τὸ εἰς
 τὸ θερμόμετρον μῆρι ἀκίνητον. Ἦκασεν ὁ ἀπολογέ-
 μνος τῷ δυνάμιν τῆ ὀπχειρήματος, εἰς τὸ ὀποῖον
 δεῦν ἠμπορῆσε νὰ εἶναι προπαρεσκευασμένος, καὶ τὸ ὀ-
 ποῖον δεῦν ὀπδέχετο ἀπὸ κείν· καὶ ἄς ἀγαθῆ ὅπῃ
 προβάλλωντας το ὑπερα ἀπὸ ὅλα, καὶ ἐκτὸς χήματος,
 καὶ ἔχοντας δι' αὐτὸ εἰς αἰὸν πλατύτατον νὰ ἐκταθῆ
 εἰς τὰ λοιπὰ πρῶτα ὀπχειρήματα, καθὼς ἦλθεν εἰς
 τῆτο τὸ τελευταῖον, ἠμπόρεσε νὰ τὸ ἀγαθῆ, ὀπφέ-
 ρων-

ρωνται μόνον διάφορα παραδείγματα σημείων, ὅπῃ δείχνει τὸ θερμόμετρον δι' αὐτὸς ὅπῃ πλησιάζει εἰς διάφορα σώματα, τὰ ὅποια ἠθέλων ἔχη διάφορον βαθμὸν πυρὸς, καὶ ὑπὸ αὐτὰ νὰ συναίξῃ ὅτι τὸτο ἠθέλων ἀκολουθήσῃ εἰς ἅπαντος, ἀνίσως καὶ εἰς τὰ εἰρημένα σώματα τῆς πειράσεως τῆς Βοερχαβίχ ἦτον ὁ βαθμὸς τῆς πυρὸς διάφορος, μετὰ τὸ ὅποιον μέσον ἠμπόρεσε νὰ καλύψῃ ὅπως ἐν τῷ ἀδυναμίαν τῆς ἀποκρίσεώς τε, εἰς ἕξοπον ὅπῃ δὲν ἔδειξε κανόνιας πῶς τὸν ἐκατάλαβε· εἰς τὸ αὐτὸ ἦτον τὸτο, ἢ αὐτὸ ἐπιχειρήματα τὸτο τῆς ἐπιρροαίης εἰς τῷ ἀρχῷ, ἦτον κίνδυνος, καὶ βέβαια χωρὶς σφάλματος, νὰ μείνῃ ἀναπολόγητος.

Τὸ σφάλμα εἰς τὸτο εἶναι τῆς ἰδίας μεθόδου· ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαιτῇ τινὰς ὑπὸ εἴα νέον τὸ νὰ εἶναι ἀποχέριος νὰ ἀπαντήσῃ ἐπὶ ποδός, ὅ λέγεται, εἰς κάθε ἀπορροδοκῆτον εἴσασι, ὅπῃ ἠθέλων τῆς κάμη ἄλλοι;

Ποῖος καὶ ὑπὸ τῆς πλέον γεγυμνασμένης ἀνδρας ἠθέλε τολμήσῃ, χωρὶς μῶμον θρασυτήτος, νὰ εὐγῆ εἰς τὸ δημόσιον εἰς νὰ ἀπαντήσῃ ἐκ τῆς ἀποχέριος, ὅχι ἐπάνω εἰς ἑξῆς, ἢ τέσσαρας, ἀλλὰ εἰς μίαν μόνον θέσιν (καὶ μάλιστα ὅταν ἡ ὑλὴ δὲν εἶναι βεβαία, ἀλλὰ μόνον πιθανή) εἰς κάθε εἴσασι, ὅπῃ ἄλλος ἠμπορεῖ νὰ εὐρῆ, ἢ νὰ φαντασθῇ, καὶ αὐτὸς μήτε νὰ σοχασθῇ καθόλα;

Ὅθεν ἐγὼ νομίζω, ὅτι καὶ εἰς τὴν τῆς νέων, καὶ εἰς τὴν ἀπορροδοκῆτος, καλλίτερον ἠθέλων εἶναι νὰ ἀκολουθῆν εἰς ὅλας τὰς τέτοιαις δοκιμαῖς ἐκείνῃ τῷ ἰδίῳ μεθόδον, ὅπῃ ἀκολουθῆν εἰς τὴν Γεωγραφίαν, εἰς τὴν Χρονολογίαν, εἰς τὴν Ἴστορίαν, καὶ εἰς τὰ Μαθηματικά· τὰτ' εἰσιν, ἀφ' ἧς ἐκδέχων τὰς ὑλάς, ὅπῃ ἠκιστα, ἐπάνω εἰς αὐτὰς νὰ τῆς ἐρωτῆν, καὶ νὰ τῆς ζητῆν λόγον ἀκριβῆ ἐκείνων, ὅπῃ εἰς τὸν ἦτον, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ μόνον, ὅπῃ ἀπαιτῆν ὑπὸ αὐτῆς.

Μὲ τῷτον τὸν τρόπον 1) ἠμποροῦσαν νὰ προετοιμαζονται ὄχι μόνον εἰς τρία, ἢ τέσσαρα, ἀλλὰ εἰς πολλά, καὶ μάλιστα εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἐδιδάχθησαν· καὶ αὐτὴ ἡ ἐπανάληψις ὅλων τῶν πραγμάτων δὲν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ πόσον εἶναι ὠφέλιμος. 2) ἡθελε φαίνεται καθαρώτερα ἢ ἀληθινὴ ἀξιοῦσι τὰ καθυδρῶς, καὶ ἡθελεν ἔχει ὀλιγωτέραν χώραν ἢ ἀπάτη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἰξόρω πόσον ὠφέλιμον εἶναι νὰ συνηθίζεν τὰς νέες τὸσον ὀλιγώρως. 3) καθὼς ἡθελεν ἐλευθεροθῆ ἄπο τὸν ὑπερβολικὸν κόπον ἐκείνοι, ὅπῃ τὰς δεύτερον εἰς τέτοιας δοκιμασίας, ἔτσι ἡθελεν ἀπαλλαχθῆ ἄπο τὴν ἐνόχλησιν, ὅπῃ δοκιμάζεν κοινῶς καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ πρέπει δεῦρὸν κἀνδύατες τίτλον νὰ δεισκωνται παρόν· καὶ ἀνὸς ὁ λόγος ἦτον περὶ πραγμάτων ὠφελίμων καὶ ἀξιολόγων, ἀντὶ δεῦρὸν ἐνόχλησιν, ἡθελεν δεισκή ἡδονίῳ.

Ὡς τὸσον ἐγὼ λέγω μόνον τὴν γνώμην· ἄλλοι ὅμως ἴσως θέλουν ἰδῆ καλλίτερα ἄπο ἐμῶν ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι ὠφελιμώτερον.

Τ Μ Η Μ Α ς.

Π Ε Ρ Ι Μ Ε Θ Ο Δ Ο Υ .

Ἡ τάξις, ἢ ὁ ἔξοπος, καθ' ὃν γίνεται ὁποιοδήποτε πρᾶγμα, εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἑλληνικῶς ὀνομάζεται Μέθοδος. ὁθεν εἶναι μέθοδος τὸ σπυδαίνει, μέθοδος τὸ μανθάνειν, μέθοδος τὸ ἐξετάζειν τὴν ἀλήθειαν, ἢ μέθοδος τὸ διδάσκειν. ἀγκαλὰ οἱ Ἀρχαῖοι μέθοδον δὲν ἐννοῶσαν ἄλλο, πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὸν ἔξοπον τὸ διδάσκειν τι εἰς ἄλλον.

Ἀλλὰ δεῖ νὰ διδάξη τινὰς κανὼνα πρᾶγμα εἰς ἄλλον δύο μεθόδους ἢμπορεῖ νὰ κρατήσῃ, ἅπο τὰς ὁποίας ἢ μία ὀνομάζεται Συυθετικὴ, ἢ ἡ ἄλλη Ἀναλυτικὴ.

Ἡ Συυθετικὴ μέθοδος ἀρχίζει ἅπο τὰ καθόλου, ἢ καταβαίνει εἰς τὰ μερικά. ἢ Ἀναλυτικὴ τὸναντίον, ἀρχίζει ἅπο τὰ μερικά, καὶ ἀναβαίνει εἰς τὰ καθόλου.

Ἀφ' ἑ εἰπῶμεν ὀλίγα τινὰ τόσον δεῖ τὴν μίαν, ὅσον καὶ δεῖ τὴν ἄλλαν μέθοδον ἀνὰ μέρος, θέλομεν εἰπῆ ἐκ συγκρίσεως, ἢ ποία ἅπο τὰς δύο φαίνεται προτιμότερα.